

in tako se pojavijo po prvi razravanosti pri Delmlu in Verhaerenu v starem zmislu pravilnejši verzi, pogosto zvezani z blagoglasjem rime, večkrat v kiticah, ki streme po nekaki pravilnosti. Ali gleda ta smer poezije stvarnem in dogajanju bolj neposredno v obraz ali ne, gotovo je, da bo morala metrika, ki se bo pečala s te vrste poezijo, vzeti merilo iz nje same in iz mišljenja, iz katerega je nastala: Sporednost stvarnega ritma, kot je v telesu, in zavesti s tokom besede, ki jo je obudil. Tudi stihoslovec se bo moral psihološko vglobiti v enoto gibanja, ne pa samo logično razkrajati ritem in besedo.

Dr. Omersa je navedel glavne mejnike v zgodovini naše metrike: že Dev je v Pisanicah uvedel naglasni sestav (v koliko so ga izvajali), 1795. pa je baron Žiga Žois zopet priporočil akcentuacijski sistem, ker o muzikalnem sistemu antike ničesar ne vemo, vendar še dolgo ni zavlada potrebna jasnost. 1855. je Matija Čop točno razložil razliko med antično kvantiteto in slovenskim naglasom, da ne gre delati stihov kakor pri Čelih, ki se drugače berejo, kakor jim ukazuje besedni naglas, vendar je Prešeren po Kopitarjevi smrti 1844 napravil distih Daničarjem po antičnih kvantitetah, ki so bile po nemških ponarejene. Pozneje je Stritar ugotovil, kako se ponarejajo antični spondeji in priporočil italijansko melodioznost namesto karakterističnosti našega jezika. 1917. je poudaril Župančič ob Prešernovih verzih naradni tok stvari v protivju z abstraktno shemo, ko so on in drugi že dolgo delali proste ritme: *Okróg vratá stráža / na pomóč zavpíje.* (Ti verzi so naslonitev na svobodni italijanski enajsterec, ki ima le dva stalna naglasa, drugi naglasí so pa prosti. V Prešernu je še več takih verzov po italijanskem vzorcu.)

Kakor v drugih metrikah je tudi dr. Omersa ob kratkem predočil karakteristične znake hebrejske metrike, osnovne zakone antične in romanske metrike, samo zgledov je premalo, iz katerih bi bilo razvidno, koliko je v naši meri po romanski in grški meri zgrajenih stihov. Morda bo pa prišlo v drugem delu.

Stavčni naglas, ki sloni na instinktu, je predmet slovnice, torej že obdelan v Brezniku, a bi ga tudi tukaj radi videli. Čuvstveni ali emfatični naglas pa nima dobro izbranih zgledov: »Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta« ima vendar poudarek na stopnjevanih besedah, ne na ponavljajočem se ti. V *Kri materna je vmes*, je poudarjena beseda *materna*, ne *kri*, saj pesnik je že prej govoril o *sovragovi krvi*. Tudi bi bilo navesti, kako je vplival emfatični poudarek na besedni in stavčni poudarek, da imajo nekatere emfatične besede še sedaj dva poudarka ali prestavljen naglas, na primer *néznóсно, néverjétno* itd. Zraven bi lahko navedel ritmični poudarek v prozi, ki se tudi izogiblje dvema zaporednima naglasoma. V jeziku samem je že stremljenje po ritmu, ki je čisto fiziološkega značaja. Kako stremi Cankarjeva proza po tem skrivnem ritmičnem redu, bolj kot mnogi lirični pesniki.

Pri stopicah me je stih »Déte ljubó, déte lepó« spomnil na isti postop v Faustu »Hábe nun, ách, Phílosophíe«, ritem, ki sloni na isti dolžini taktov ali stišnih stopic ne samo na menjavi naglašenih in nenaglašenih zlogov. Dolžina zloga ni tako brezpomembna, kot je Čop trdil, pa treba jo bo še raziskati. Zelo važna pa je dolžina stišne stopice ali takta.

Kitica in njena notranja logika je zelo dobro obdelana.

V zlo voljo spravijo človeka nekatere nestvarne, subjektivno estetične pripombe, posebno pa takale, ki je na koncu knjige: »Sodi čas, ki kakor veter pleve razpihava in le zrno pušča.« Škoda, da je knjižica, ki kaže sredi splošnega, znanstvenega blaga precej samostojnega duha, tukaj samo za las prišla metrične probleme našega jezika; zanikarne zunanje opreme na siromašnem sivem papirju, pa ni kriv pisatelj.

Dr. Jakob Šile

Dr. Janez Mencinger: *Izbrani spisi*. Izdala »Slovenska Matica«. Uredil dr. Jos. Tominšek. V. zv.: *Moja hoja na Triglav*. V Ljubljani, 1928. XXXVIII + 186 str.

Pričujoči zvezek zaključuje poljudno izdajo izbranih spisov Janeza Mencingerja, tako da imamo sedaj v petih knjigah vse pomembnejše spise tega znamenitega Bohinjca. »Slovenska Matica«, ki je oskrbela to izdajo, je izvršila s tem hvalevredno narodno in kulturno delo. Zdi se, da je najbistvenejša vrednost pričujoče izdaje predvsem v zopetni prireditvi teksta, ki naj posreduje vse, kar ni zgolj slučajnega, osebnega ali časovnega v spisih, tedaj vse bistveno narodnemu občestvu, da preidejo vanj duhovno življenje hraneče energije. Poleg tega je nedvomno, da bo sedaj, ko imamo v glavnem pred seboj kolikortoliko celoten pisateljov opus, tudi literarnokritična opredelitev lažja. To delo, namreč poskus duhovne opredelitve, bi nedvomno spadalo že v okvir izdaje, a je le deloma opravljeno s fragmentaričnimi urednikovimi uvodi. Ugotovili smo že, zakaj ne moremo biti povsem zadovoljni z njimi. Uredniku moramo vendar priznati, da je uvod v pričujoči poslednji zvezek med vsemi najboljši, predvsem ga mimo prejšnjih odlikuje večja urejenost. Gotovo je najzanimivejši drugi odstavek, govorec o neopredeljenem stališču sodobne slovenske kritike, a zdi se, da je premalo prečiščeno in tudi premalo pozitivno poudarjeno urednikovo lastno naziranje, ki se ustavi skorajda tik pred analizo. Ker je vrhu vsega sedaj odpadla tudi pogojno predvidena monografija, ki naj bi tvorila zaključek izbranim spisom, ni pričujoča izdaja to, kar je hotela biti v načrtu. Zato Mencingerjevo delo še vedno čaka celotne končne opredelitve, zlasti po svoji literarni ceni.

Spis »Moja hoja na Triglav«, ki tvori vsebino tega zvezka, je zadnje važnejše Mencingerjevo literarno delo. Kot delo zase ni zanimivejše n. pr. od Abadona, a je važnejše za sodbo o pisateljevi pomembnosti radi tega, ker so se tu strnile v celoto vse posebnosti njegovega poetičnega sloga. Stik in povratek v svojo literarno mladost je tu prav tako očiten, kakor se v Abadonu zdi zabrisan. Prav radi tega je mogoče to delo analizirati le z vidika celotnega pisaljevega literarnega razvoja in iztrgati ga iz tega okvira bi bilo nepravilno. Kakor vsako, je tudi to poslednje delo Janeza Mencingerja, preroka jasne slovenske misli, ideološko in programatično. A kljub vedrini in skoraj aksiomatični stalnosti nazora je v pisatelju mnogo problematike. V karakteristiko pisatelja je treba reči, da umetnik in ideolog v njem tudi ob koncu ne najdeta skladnosti in potrebnega ravnovesja; redno je idejno bolj razčiščen kakor oblikovno. Pri njem zaman iščeš enotnega oblikovnega principa, v njem se

borita realist in romantik, a zdi se vendar, da je poslednji močnejši; zakaj realistični poudarki pri njem, tako sodim jaz, niso nikoli pojasnjeni iz snovi same, marveč iz idejnih osnov, ki delo nosijo; zato dobe tudi vse konkretnosti drug, nekako simboličen pomen. Kakor je odklon k realizmu v tem delu zunanje viden v primeri z Abadonom, je vendar jasno, da je to le prenos terišča, duhovne problematike življenja iz subjektivnega umevanja v objektivnost. Pojem osebne tragike se umakne širšemu umevanju, ki z vidika enotnega naziranja motri celotno človeško komedijo. Radi tega prihajata tu tragika in komika enako do veljave, vse pa je le iskanje zmiselnega reda in končne razrešitve vseh še tako čudnih in nepričakovanih zapletkov življenja. V tem je tudi etos pričujočega dela, notranja resničnost, ki ostane skrita za konkretnimi oblikami, se končno razodene v simbolični razlagi »Moje hoje na Triglav«, in to v enaki meri kot pisateljjev osebni credo kakor tudi kot ponazoritev občečloveškega bistva. France Vodnik

Slavko Slavec: **Ubogi Uštin**. Založba »Lučič« v Trstu, 1928. Imaš občutje drevesa, ki so ga viharji oklestili in ga oropali moči, da pričakuješ le zapozneli sad, ki zori v trpki simbol umirajočega naroda, pa ti postreže pisatelj s sladkimi jabolki novega rodu, z mislijo, ki ni dovolj organsko, pač pa za silo poveznjena povesti na glavo. Mrki Bezruč, ki mu je kletev v srcu, se spremeni v Balama, ki blagosavlja novi rod in veruje v pomlajenje onega dela slovenstva, ki je na skrajnem zahodu zapisan smrti, kot pri nas kričijo vrani. Zato je postavil to solnce v daljavo, ki naj budi kali upanja, pred nas pa je razprostrl življenje starega rodu, kako si izsekuje in utrja pot do svobode.

Slavko Slavec je spreten pisatelj, nekaj značilnih slik iz Krasa, kot trgateg, obiranje koruze, gojitev svilodov, pokrajina ob Soči, bdenje ob mrliču vpliva z vso svežostjo prvotnega gledanja. Ves slog ima živjeje barve kot običajna povest za ljudstvo, napeto strnjeno v navidez malomarnem poteku dogajanja. Toda predmeti in dogodki ne govore vedno v samosvoji, lastni govorici, pisatelj se vmešava s svojo govorico kakor nekda Jurčič, n. pr. ko kmetska žena pripoveduje, da oče z očmi »odklanja« jed, ali ko dekle »z ugodjem« posluša fantovske besede. To ni slog tistih oseb, ampak to je izražanje izobraženca, notranja nujnost njegovega sloga pa zahteva osebami in dogodkom lastno besedo.

Povest se zdi kot dvogrba kamela s svojo mračno zamišljenostjo: na prvem vrhu se odigra usoda Rezike, na drugem usoda ubogega Uština. Krog trudnega življenja brez veselja in hipov, ko se spozna, ali je življenje vredno življenja, brez svitov, ki z neizprosno nujnostjo razsvetle daljave in globine.

Tipični značaj in vso doslednost instinktivne nature pa je v Reziki izvrstno podal, brez napak, čeprav bi ne škodili še bolj natančni orisi. Uštin pa, ki mu je bilo to dekle usoda, ob kateri se je razbilo njegovo življenje, pa je zelo samovoljno karikiran, nekaka ilustracija tistega pregovora, ki pravi: kdor ima škodo, temu ni treba skrbeti za sramoto. Pisatelj kaže le otročje strani njegovega značaja, otročjo užaljenost, otročjo jezo in trmoglavost, ki ga zavede v pijanstvo in pod preklie, včasih vidimo zalet, kot bi

hotel biti mali Peer Gynt, a zato mu manjka resnične otroške zavesti, ki v razmerju do ženske in sveta osvaja s svojo pristnostjo in najde sebi odgovarjajoče značaje. Ves se je bil zavrtel v svojo idejo o gospodarstvu, da se je uničil, postal pijanec in vagabund, a slednjič prav s pijansko podzavestjo napija novemu rodu, ki bo gospodaril na njegovem domu, ko se vzameta hči njegove nedosežene ljubice in sin njegove sestre — otroke je vedno rad imel.

Vsekako spada Ubogi Uštin med boljše povesti in ne kvari okusa. Dr. J. Š.

Domoznanska literatura

1. Franc Kovačič: **Zgodovina Lavantinske škofije (1228—1928)**. Ob 700 letnici ustanovitve. Lavantinski kn.-škof. ordinariat v Mariboru, 1928. — Ta obsežna, semintja celo nekoliko razblinjena knjiga obsega v okviru zgodovine škofije mnogo za našo lokalno zgodovino važnega gradiva in bo ostala, ker nudi v tem oziru zadnje rezultate podrobnih raziskavanj, za dolgo dobo poleg istega pisatelja Slovenske štajerske in Prekmurja neobhoden priročnik domačemu zgodovinarju; pisateljem lokalnih kronik pa bo nadomestila glede zgodovinskega okvira že prezastarela dela Orožna in Slekovca.

2. Josip Novak: **Šmarna gora**. Ljubljana, 1928. — Ta dobro ilustrirana in vestno sestavljena knjižica je vsekakor mnogo več kot običajna romarska knjižica. Semintja se ji pozna, da je morala z ozirom na proslavo obnovitve zvonovja na Šmarni gori nekoliko predčasno v svet, tako je n. pr. popis sedanje cerkve in njene zgodovine, ki obsega važno še neizrabljeno gradivo, še pol surov in premalo izrazit. Posebno obširnejša estetska označba te pomembne stavbe bi bila za okvir te knjižice neobhodno potrebna. Sicer pa je ta knjižica lahko zgled drugim takim opisom tako po stvarnosti kakor po čitljivosti; približala se je tudi precej »domačijiški knjigi«, kar mora biti ideal te vrste literature.

3. Pavle Blaznik: **Kolonizacija Selške doline**. Inavguralna disertacija. Leonova družba, Ljubljana, 1928. — Za Vatovčevu kolonizacijo Laškega okraja je to že drugi plod sistematičnega zgodovinskega raziskavanja, ki ga vodi zgodovinski seminar naše univerze. Te vrste študije bodo postale osnova našemu bodočemu znanstvu v najrazličnejših smereh. Kakor umetnostna topografija, ki bi ji morali slediti prav kmalu tudi etnografska in prazgodovinska topografija, bodo te vrste študije temeljni kamni našemu končnemu domovinoznanstvu. Etnolog, etnograf, gospodarski zgodovinar, umetnostni zgodovinar itd., vsi bodo našli tu trdno oporo za svoja raziskavanja.

4. R. Badjura: **Zasavje**. Letovišča, kopališča, prirodne, zgodovinske in druge znamenitosti, izleti po gorah in dolinah. Zveza za tujski promet, Ljubljana, 1928. — V mednarodno preizkušeni obliki vodniške literature je izdal B. to knjigo, ki za slovenskega turista izpopolnjuje to, kar je za splošnega interesenta podano tudi v srbohrvatskem Vodniku po Sloveniji. Vodnik po Zasavju je v vseh ozirih izpopolnjen tako, da podaja glavne rezultate domoznanstva tega ozemlja in je zato tudi spodbuden in poučen. Frst.